

latot lelkészeink figyelmébe. Az Evangyéliumi Lelkésztár 12 füzetben jelenik meg s mintegy 56—60 prédikációt hoz. A szintén Czelder által szerkesztett Figyelő előfizetői a Lelkésztárt 2 frtéért, mások 3 frtéért kaphatják meg.

Raffaj Ágnes, Demeter Lőrincz m.-zsákodi unitárius pap ne-jének emléke. Gyászbeszéd és ima, 1879. márcz. 8-án mondotta B a r a b á s L a j o s, sz.-kereszturi pap és tanár. Szónoknak dicséretére válik e kis füzet, mely hű képét adja a néhai jó nőnek, anyának és derék papnénak.

A kereszttyén egyház a 4. 5. és 6-dik században. Irta dr. Baur Ferdinánd Christián. A második német kiadás után fordította Kereszturi Sándor. Budapest, 1879. A prot. theol. könyvtár XI-ik kötete. Jelen mű a híres tübingai tanár „Az őskeresztység története“ című nagyérdemű munkájának folytatása. Ajánlására nem találunk eléggé hathatós szavakat. Kapcsolatban megemlítjük, hogy Kovács Albert, mint az egylet titkára, felhívást tesz közzé a vállalat pártolása iránt a jelen éven kezdődő újabb három éves cyclusban évenkénti 4 forint díjjal. Ezen újabb cyclusban magyar prot. egyháztörténelmi munkákat szándékozik kiadni az egylet. Melegen felhívjuk olvasóinkat e valóban nagy jelentőségű vállalat pártolására.

Magyar ifjúsági és népkönyvtár. Szerkeszti Kisfaludy Tóbiás győri főgymn. tanár. Kiadja Grosz Gusztáv és testv. Győrött. 1. sz. 1880. I. év-folyam. Előfizetési ár: egy évre 5 frt 50 kr. Félévre. 3 frt. Negyedévre 1 frt 50 kr. Egyes szám 15 kr. A felhívás szerint ismeretes többnyire tanári erők a munkatársak. Résztint külföldi résztint hazai olvasmányokat ígér. Jelen füzet-ke I. Napoleon arczképét hozza, s róla egy tanulmányt kezd meg.

Nemzeti Nőnevelés című jeles folyóirat indult meg ez évben. Szerkesztik és kiadják a budapesti sugáruti állami tanítónő-képző intézet ta-nárai. Előfizetési ára két hónapra 1 frt, félévre 3 frt, egész évre 6 frt. A ja-nuáriusi és februáriusi füzetek öt-öt ivnyi magvas és változatos tartalommal, magyarázó rajzokkal és képekkel jelentek meg. E jóirányú és hasznos vállalat, melynek czélja a hazai nőnevelés reformálása, megérdemi a minél nagyobb mérvű pártolást.

Beküldetett a székely-kereszturi unitárius gymnásiumi ifjúság könyv-tárában levő könyvek jegyzéke, mely gondosan van összeállítva s azt mutatja, hogy az irodalom mindenik szakából szép gyűjtemény van az ifjúság szellemi művelődésének előmozdítására.

A nyelvérzés élesztése és ez által a nyelv épségének fentartása című füzet jelent meg Imre Sándor egyetemi tanár s folyóiratunk munkatár-sától. E rendkívül érdekes és tanulságos füzetet jó lélekkel ajánlhatjuk e nyelv-romlott világban.

Magyar Paedagogiai Szemle. Kiadja és szerkeszti Rill József. Bu-dapest, staczióutca 9. sz. Előfizetési ára egy évre 2 frt 50 kr. E tanügyi havi közlőny első füzete gazdag tartalommal és csinos kiállításban jelent meg. Mél-tán ajánlhatjuk az érdeklettek figyelmébe.

Polgári Iskola. A polg. isk. orsz. tanegyesület közlőnye. Megjelenik a nagy szüenidőt kivéve havonkint legalább egy ivnyi tartalommal. Előfizetési ára 2 frt. Szerkeszti Kozma Gyula. Előfizetések Roller Mátyás egyi. pénztárnokhoz (VI. ker. nagymező-utcai polg. isk.) küldendők. Ajánljuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Gordon Sándor hitrokonunk magyarországi útjában megláto-gatta Socinus sirját s Krakóból a következőket írta: „Ma érkeztem ide Boroszlón át, hol D u d i t h arczképén, sirján és számos kéziratán ki-

vül Socinus Leliusnak három ismeretlen levelére találtam, ugyszintén Celso testvérének is egy levelére. Krakóban először is a „Bracka Ulica“- (testvér-utca) utcát kerestem fel, hol Socinus Faustus lakott. Azután a „Trójcy Kósciot“-ba (Háromság temploma) mentem, hol Pauli Gergely 1562. ama híres beszédét tartotta, mikor a torony tetejéről az aranygomb leesett, mire az unitáriusok azt mondták, hogy az jó, a katolikuskok pedig, hogy rossz omen. A templom belseje gyönyörű. Nem minden megindulás nélkül szemléltem Gamrat Péter érsek márvány szobrát, ki Weygel Katalint a piacon megégettette. Közeliében áll János Kázmér király fekete márványból való emléke, ki az unitáriusokat Lengyelországból kiűldözte; továbbá a Báthori Istváné, ki általuk jutott a trónra. Az itt levő kevés számú unitáriusok egyházzá alakultak és egyházuk virágzik. Reméllem, hogy eljő az idő, a mikor a krakói lengyel unitárius egyház több lesz a szép múlt egy kedves emlékénel.“

Az unitarismus Svédországban. Az unitárius eszmék újabban a távol északon is hódításokat tesznek. Svédországban számosan vallják e hitet, de eddig egyházzá nem alakulhattak. A vallásszabadság ottan csak névleg létezik. Az állami egyházból való kilépés sok nehézséggel jár s csak is különös királyi engedéllyel történhetik. Azonban a jelenleg megindult szabadelvű vallási mozgalomból remélhető, hogy az unitarismus Svédországban is nem csak egyesek hitvallása, hanem szervezett hatalom lesz.

Sándor Mózes hagyatéka. Sándor Mózes Körösbányán lakott hitrokonunk 1847-ben elhalálozván, végrendeletében kis fia halála esetében, mintegy 10,000 frtot érő vagyonát a kolozsvári unitár. colleg-nak hagyta. 1848-ban mind fiát, mind oláh nemzetiségű nejét felkonczolták s Popovits nevű oláh esperes, az elhunytak sógora, azonnal beleült a birtokba. Vallásközönségünk 1850-ben mindjárt megkezdette a pert a birtokért, de a sok mindenféle intrigák miatt csak 30 év múlva, 1875-ben nyerte meg s vette kezére az egykori szép hagyatékok romjait. Főiskolánk így is szép jövedelemhez jutott.

Új perrendtartás. Fő papiszékünk permanensnek nyilvánított üléseiben új perrendtartáson dolgozik. A tárgyalás alatti javaslat tekintettel van a Manuductioban foglalt s gyakorlatban levő elvekre, de másfelől szemelött tartja az új polgári perrendtartást és újabb jogi elveket is. Ugy hisszük, hogy a főpapiszék rövid időn készen lesz a javaslattal. s a Képviselő Tanács még husvét előtt elküldi az egyházköröknek véleményezés végett.

Reville Albert, a hirneves szabadelvű protestáns lelkész, a „College de France“-ban a vallások történetére közelebről felállított tanszékre tanárnak nevezetett ki. Ő egy dieppe-i kitünő protestáns lelkész fia. Több évig Németalföldön, Rotterdamban volt pap, de ezelőtt néhány évvel Párizsba hivatott, hol mint a liberalis párt egyik jeles vezére tűnt ki. Neve, a bostoni unitárius pap Parker Tivadarról irt munkájából és más jeles műveiből, külföldön is széles körben ismeretes. Mi örömmel jegyezzük fel folyóiratunkban e kineveztetést s őszintén üdvözljük új állásán.

A király ö felsége által 25 éves jubileuma alkalmából alapított 300 frtos stipendiumok közül a kolozsvári egyetemen egyet Máté György főiskolánk volt növendéke nyert meg.

Figyelmeztetésül. Az 1863-ik évben a kolozsvári unitárius gimnasiunban érettségi vizsgát tett tanuló társak egy kötelezvényt irunk volt alá, mely szerint „hasznos és szent czélből az 1880-ik év mártiusa 15-kén összegyűlünk Kolozsvárra.“ Aláírók: Árkosi M., Ballok K., Benedek Á., A. R. Borbély S., Csegezi M., Derzsi J., Ferenczi Á., Gelei K., Gombos S., Gyergyai Á., Jakobi S., Jobbágy M., Kelemen A., Kelemen I., Kozma F., J. László D., Mikó D., Pálffy D., Sárdi I., Szabó M., A. R. Székely E., Szigethi Cs. M., Tóth, Uzoni F., S. Veress D. Talán czélszerű volna, ha az irt alkalomra a jelenleg Kolozsvártt lakók némi programmról gondoskodnának. Feltevéen, hogy e becses folyóiratnak mindenik még életben levő aláíró társam olvasója, legczélszerűbbnek láttam e figyelmeztetést e helyen közzé tenni. Egy aláíró.

Új iskolai-takarékpénztárak. A lefolyt hóban (jan.) következő új iskola-takarékpénztárak keletkeztek, ugymint: Nyitra-Pereszlény, kezeli Kresz Emil úr, főtanító; Debreczen öt iskolában, kezeli Németh Lajos úr, ref. lelkipásztor, mint a reformált iskolaszék elnöke; Siófok, izr. iskola, kezeli Ráth Mór úr tanító; Zolyom, öt új iskola; Somorja, polgári fiúiskola, Seress Géza úr tanító; Esztergom, első elemi osztály, Szöllősy János úr, tanító; Perkáca, Paulovits Alajos úr, néptanító, Szt.-Endre, Szlovás János úr, főtanító; Esztergom, Habschl Sándor úr, ny. r. főtanító; Arad, Máday János úr, igazgató-tanító; Budapest, II. polg. iskola, Szécskay István úr, tanár; Ungvár, népiskola, Gabel Jakab úr, tanító. Összesen van tehát eddig Magyarországon 76 iskolai takarékpénztár. Franciaországban, a hol velünk majdnem egy időben kezdették az intézet életbeléptetését, a múlt iskolaév bezártával volt összesen 12,000 iskolai takarékpénztár. Közli Weisz Bernát Ferencz.

• Gyászhirek.

1. K. Papp Miklósban, ki született 1837. s meghalt 1880. febr. 12-én, irodalmunk és közéletünk egy buzgó és tevékeny munkását gyászolja. Irodalmi működését 1859-ben a „Kolozsvári Színházi Közlönyben“ kezdte meg s aztán az általa 1867-ben alapított és egész haláláig jelesen szerkesztett „Magyar Polgár“-ban folytatta. A történelem is egyik kedvencz tanulmányát képezte s az általa kiadott „Történelmi Lapok“-ban sok becses adatot hozott napfényre. Az utóbbi években a népszínmű terén tett kísérleteket, nem siker nélkül. Élénk, humoros tárczacikkjeivel az olvasó közönségnek nem egy derült órát szerzett. Sokoldalú tevékenysége s a közmívelődési czélok pártolása által nem csak nevet vivott ki magának, hanem a Királyhágón inneni részekben hasznos tényezővé is vált. Szép irodalmi munkásságáért a „Petőfi“ és „Kemény Zsigmond“ társaságok rendes taggá választották. 1865-ben nősült. Nejét, Szabó Pepi asszonyt négy gyermekkel hagyta hátra. Egyházunk és folyóiratunk iránt mindig a legnagyobb érdeklődéssel viselte-

tett. Mi őszintén fájjaljuk, hogy a közhasznu férfinak élete delén kelle elvesznie. Nyugodjék csendesen!

2. **Bartha Zsigmond**, énlaki mester 1879. decz. 12-én 52 éves korában hirtelen meghalt. A néhai egyike volt azon szerencséseknek, kik oly anyagi állást biztosíthatnak magoknak, hogy vigasztalan családot nem hagyhatnak hátra; özvegye és egyetlen leánya az énlaki pap, Györffi Ferencz neje s számos közeli és távoli rokonok siratják az elhunytat. Ő a tanítás terén is szép sikerrel működött, miért az E. K. T. már korábban tisztelte s czimmel tüntette ki. Temetése nagyszámu közönség részvéte mellett ment végbe. Az egyházi szertartást Ürmösi Kálmán siménfalvi lelkész aa. végezte. Áldás em'lkén!

3. **Sándor István**. Sándor István „a vándor pap“ a múlt év utolsó napján, jánosfalvi birtokán elnyugodott. Ismerte őt egyházunknak talán minden tagja és rettegett tőle minden curator és minden esperes, mert a Pandora-szelenczét palástja alatt hordozta. Szolgálatát Szt. Ábrahámon kezdette 1827-ben, hol már 2 év mulva forma szerint az utczára rakták. Panaszra Kolozsvárra menvén, az éppen akkor meghalt Sylvester helyett egyet prédikált s mint igen szép előadásu és hangu szónokot ideiglenesen megválasztották segéd papnak, majd rendesnek. Építési buzgóságának már itt élénk jelét adta a templom renoválása körül. Kolozsvárról 1836-ban Szovátra, onnan Árkosra, Karácsonfalvára, Datkra, végre Gyepesbe s onnan tisz. nyugalomba kellett mennie. Így tehát 3-mon kívül mindenik esp. körben megfordult. Maradaadó érdeme, hogy mindenik ekklában új és alkalmas parochialis épületeket hagyott maga után. Az építés volt egyik fő szenvedélye, a másik pedig a régiségeknek s főképen a régi könyveknek és iratoknak gyűjtése. Igen sok becses művet mentett meg az enyészettől, a miért méltó elismerés kísérete sirjába. Szép könyvtárából sok érdekes darabot Kolozsvárra hordott s ott eladogatott, hanem sok maradt meg is, melyeket — úgy tudjuk — kereszturi gymnasiumnak hagyott. A könyveket nem csak gyűjtögette, hanem irta is, ugy, hogy több saját dolgozata maradt hátra. A 30-as években több czikket irt a kolozsvári lapokba 1849-ben volt Sz.-Udvarhelyt politikai fogoly is. Kár, hogy nyugtalan természete miatt kiváló tehetségeit kellőleg nem érvényesíthette. Nyugodjék békével.)*

4. **Nagyfalusi Fekete Károly**, marosvásárhelyi királyi törvényszéki bíró, unitárius egyháztanácsos, a m.-vásárhelyi ekklának buzgó curatora, folyóiratunk egyik legrégibb pártfogója f. év febr. 7-én élete 64-ik, boldog házassága 36-ik évében megszűnt élni. A boldogult jó családfő, kitűnő hivatalnok s közszeretben álló egyéniség volt. A gyászoló özvegy **Simatics Veronika**, s gyermekei **Gábor**, kir. tábl. pót-bíró, **Károly**, **Ilo**na, **Horváth Miklósné**, **Kálmán**, táviradistisz és **Janka**, valamint a többi rokonok bánatában őszintén részt veszünk. Az ég ura vigasztalja meg elszomorodott szívüket. Az elköltözöttnek üdvöt!

5. **Péterfi József**, sepsi-kőröspataki nyugalmazott lelkész 1880. jan. 29-én jobblétre szenderült.

6. **Guidó Móze**s, bözdújfalvi pap jan. 30.**)

*) Jövő füzetünkben bővebb életrajzát adjuk.

**) Az illetőkhöz közelebb álló lelkésztársainkat tisztelettel kérjük, sziveskedjenek elhunyt egyházi embereinkről bővebb encrologot küldeni be.

7. Siménfalvi Árpád II. éves papnövendék f. évi január hó 25-én élete 22-dik évében agyvelőgyulladásban megszűnt élni. A korán elhunyt nemeslelkű ifjuban a család leendő támaszát, intézetünk pedig egy jógyekezetű növendékét veszítette el, kiből sok előnyös tulajdonainál fogva egy derék papot lehetett remélni. Béke porain!

Szives kérelem.

Kolozsvári collegiumunk főnökeinek (senior) eleitől fogva egyik kötelességök volt feljegyezni a collegiumot érdeklő minden eseményt egy u. n. „Fasciculus rerum Scholasticarum“-ba. Nagyobb részők nagy pontossággal teljesítette e feladatot, mert a fasciculusok száma 1834-ig 10 vastag kötetre szaporodott, melyek mind iv-rét alákuak voltak s némelyik 400 ivet is foglalt magába. Be lettek ide jegyezve mindazok nevei, a kik a colleg. vagy tanulók javára valami áldozatot tettek; a patronusok és patronák halála, vagy mennyegzője napja; a tanárookra és tanulókra vonatkozó adatok; a tantárgyak, isk. ünnepek, koronkénti változások, sőt a kolozsvári és hazai nevezetesebb történetek is. Midőn Szentiváni Zsigmondot, a mult században főiskolánk egyik legnagyobb jóttevőjét, éveken át hurczolták azért, mert 2-ik neje Suki Susánna állítólag 3-ad izbéli rokona volt 1-ső nejének Suki Juditnak, ő e fasciculusokból mutatta ki a kir. táblán, hogy a vádnak nincs alapja, be levén ide vezetve a Suki család — valamint más főbb családok — tagjainak születése és halála ideje, valamint a gyermekek és magán-tanítóik nevei is stb. Ismét midőn a város 1810-ben a colleg. „kis-mező“ nevű helyét elakarta venni, körmöczi rector e fasciculusokból mutatta ki, hogy azt a helyet már több mint 100 éve birja a tanuló ifjuság.

E nevezetes „Fasciculusok“-nak 1829-ben még mind a 10 kötete meg volt, de már 10 év mulva hiányzott és hiányzik ma is az I. II. III. IV. V. VIII. és IX. kötet.

Nevelésügyünk s általában egyházunk történetére nézve soha ki nem pótolható érzékeny veszteség e becses könyvek elveszése. Ugyanez mondható az 1800. előtti u. n. rectori matriculákról; a tanulók jobb dolgozatait, nevezetesebb emberek emlékére tartott beszédeit magokba foglaló u. n. „arca“ról és az 1839. előtti collegiumi törvényekről is.

Attól a reménytől kecsegtetve, hogy valamint az I. Fasciculus, melyet Beke Miklós nevű senior 1626-ban magával elvitt volt, pár év mulva ismét visszakerült, ugy hasonló eset most sem lehetetlen: tisztelettel felkérem mindazokat, kik főleg a 30-as években főiskolánk tagjai voltak, hogy ha az előszámlált könyvek valamelyikéről tudomásuk van, velem tudatni sziveskedjenek, hogy a notalán még meglevőt szerezhetnők vissza könyvtárunkba, a honnan valakinek hanyagsága miatt eltűntek a nélkül, hogy az elveszés ideje csak fel is volna valahová jegyezve; vagy ha valahol gondos felügyelet alatt vannak, s vissza nem kaphatók is, legalább szükséges tudás végett, mostani helyét az illető jegyzőkönyvbe beirhassuk.

BENCZÉDI GERGELY.

A szerkesztőség postája.

Rédiger Árpádnak. D.-Szt.-Márton. A beküldött történeti adatokat köszönjük és alkalomadtán közölni fogjuk.

Ürmösi K. A jelzett cikknek bármikor szívesen tért nyitunk.

Raffaj D. A beküldött tört. adatokat nem közölhetjük, mivel más helyen már korábban közreadattak.

Sándor Gergely. Erdekes küldeményét jövő füzetünkben felhasználjuk.
Gr. Kuun G. Gratz. Jelen füzetünkre beceses tudósítása későn érkezett.

Sajtóhibák. Múlt évi 5-dik füzetünkben (362. l.) a Dávid Ferencz alapítványra adakozók közt Nagy Zsigmond Küsmödről helyett „Kaali Nagy Sándor Küsmödről” olvasandó, s ugyanazon lapon a holdmezővásárhelyi fiók-egyház részére aláírók nevei közt Derzsi János nem Marosvásárhelyről, hanem Deéafalváról. VI. füz. 423. l. Barabás Sándor egyházt. neje hibásan van Rózáliának írva Anna helyett.

ARANY-KÖNYV.

A Dávid Ferencz-alapítványra tett kegyes adományok.

Huszankilencedik közlemény.

	<u>frt.</u>	<u>kr.</u>		<u>frt.</u>	<u>kr.</u>
4630. Sándor Mózes Városhal-			P. Horváth Borbára önga		
várról	1	5	1880-ra	10	—
Takarékpénztárban volt ösz-			Horváth György ur Bögötéről	4	—
szeg után 1879. decz. 31-			Kolozsvári ekkla persely-		
én félévi kamatban	292	49	pénze	7	61
950 frt földteherment. köt-			együtt	342	65
vény szelvényei után fél-			Hozzáadva az előbbi 28 közl.		
évi kamat	23	18	összegét	11,245	89
dto. 100 frt szállóváltási			Az alapítvány: 11,588	54	
kötvény szelvényei után	2	32	Kolozsvárt, febr. 20. 1880.		
Bedőházi János ur, t. Albert			Ferencz József.		
János ur utján	2	—			

Kiegészítésül. A Ker. Magv. múlt évi folyamának nov. decz. havi füzetében a sz.-kereszturi templom építkezési költségeire befolyt kegyes adományokról közölt Arany-könyv a) betűje alatt a kezemen át ment összegekről való kimutatás utolsó tételében foglalt 151 frtból 20 frt a toroczkoí, 2 frt a mézskői, 18 frt a tordai, 11 frt 98 kr a küllőkői ekkleziák, 100 frt mlgs Beniczky Gábor és Bathány Ilona grófné ő nagyságuk kegyes adománya, mit az illetők megnyugtata s egyszermind méltányossági szempontból is kiegészíteni helyén láttam, azon megjegyzéssel, hogy az e szerint mutatkozó 98 kr többlet postadijakra számítottatott el.

Kolozsvárt, jan. 2-án 1880.

Ferencz József,
unitárius püspök.